

Végh László

100 ÉVES TAGSÁG (1909–2009)
Magyarország csatlakozása az ipari tulajdon oltalmára
létrehozott Párizsi Uniós Egyezményhez*

Mottó: A haladás egyik alapvető sajátossága, hogy sokkal nagyobbnak látszik, mint amilyen valójában.

(Johann Nestroy, XIX. századi osztrák drámaíró)

Megkülönböztetett szerepe lehet az olyan jelenségek vizsgálatának, amelyek szabályozására már elődeink is próbáltak megoldásokat találni. Különleges érzés volt látni annak idején, a rendszerváltás elérkezésekor, hogy számos, a mi akkori életünkben végleg kiiktatottnak tűnő jelenség újraéledt. Meglepődve tapasztaltuk, hogy egy szétesőnek látszó korszakban sokszor elfeledett eleink munkájára lehet alapozni új intézményeket.

Az ipari tulajdon védelmére létrejött Párizsi Uniós Egyezmény (PUE) 125 éves fennállásával egyfajta európai kontinuitást testesít meg. Tekintettel a magyar iparvédelmi hagyományok továbbélésére a szocializmus időszakában, talán ehhez az egyezményhez való immár százéves tartozásunk az egyik olyan szál, amely jelképe is lehetne ennek a továbbélésnek, folyamatosságnak.

I. AZ IPARJOGVÉDELLEM SZABÁLYOZÁSA NEMZETKÖZI SZINTEN

1. Kölcsönhatások

Iparjogvédelmi szempontból az ipari forradalom első hullámában a jogi szabályozás a nemzetállami keretek között maradt, majd bilaterális egyezmények elfogadása után végül multilaterális formákat öltött. A szabadalmaztatás és általában az iparjogvédelem különféle formáinak egységesítése később került napirendre.

Az ipari forradalom második hulláma kényszerítette ki az első többoldalú nemzetközi egyezményt, amely a Párizsi Uniós Egyezmény volt. Az egyezmény ezért is a korabeli nemzetközi jogi szabályozás egyik legfontosabb példája.

* Gondolatok az évforduló kapcsán az egyezmény előzményeiről, létrejöttének körülményeiről, egy szakdolgozat margóján; a szakdolgozat az egyezménynek a szabadalmakra vonatkozó részletes elemzéséről íródott; ELTE Jogi Továbbképző Intézet (Jogi szakokleveles mérnökképzés / 2004–2006, Végh László – Magyar Szabadalmi Hivatal, (konzulens: dr. Vékás Gusztáv)

Az 1883-ban elfogadott Párizsi Uniós Egyezmény mellett az 1877-es német szabadalmi törvény volt az a két alapvető forrás, amely döntő hatással bírt az európai államok korabeli szabadalmi jogalkotására. A szabályozás változásainak kölcsönös befolyásolása is egyértelműen nyomon követhető, például a Párizsi Uniós Egyezménynek jelentős szerepe volt a német szabadalmi törvény 1891-es felülvizsgálatában. Németország 1903-as csatlakozása a nemzetközi egyezményhez pedig csak úgy vált lehetővé, hogy az 1886-os római, majd az 1890–91-es madridi diplomáciai tanácskozáson megtárgyalták, majd az először 1897-ben elkezdett és 1900-ban felülvizsgált szöveg elfogadásához vezető brüsszeli diplomáciai értekezleten figyelembe vették azokat a német javaslatokat, amelyek természetesen a szabadalmi területen a nemzeti szabályozást, azaz a német szabadalmi törvényt tükrözték.

2. Világkiállítások és szabadalmak

1851 – London

A kor technikai újdonságának számító, acélszerkezetből megépített Kristálypalotában berendezett főkiállítás mellett Albert herceg kezdeményezésére az ipari tulajdon védelmének kérdéivel foglalkozó bizottság alakult. Az üléseken az összes kiállító állam képviselője részt vett, és az egységes szabályozás kialakítása mellett érvelt. A kiállításon azonban megjelentek a szabadalmi oltalmat általában ellenző nézetet képviselők is. Különösen igaz ez a kiállítás-szervezőkre, így a londoni kiállítás szervezőbizottságára is az akkori közvélekedésnek megfelelően. Ők lényegében a kiállítási üzletet akadályozó, feleslegesen bonyolító és káros rendelkezéseknek tartották a szabadalmi oltalmakat, szemben például a kiállító feltalálókkal.

1873 – Bécs

Az Egyesült Államok egyik első jelentős nemzetközi fellépése volt, amikor eltanácsolta feltalálóit, gyártóit és általában állampolgárait a világkiállítástól azzal, hogy a megszerzett amerikai szabadalmi és egyéb ipari tulajdonnal kapcsolatos jogosultságok a világkiállításon való részvétellel csorbulni fognak, és kellő védelem hiányában csak a konkurenciát fogják erősíteni. Az osztrák kormányzat az amerikaiak távolmaradásának elkerülésére az 1872. november 28-án elfogadott törvényben garantálta a kiállított találmányok védelmét a kiállításon túli oltalmi idők lejártáig kiterjesztve.

A kiállítás 1873. május 1-jén nyitott. 1873. augusztus 4–9. között nemzetközi szabadalmi kongresszust tartottak, dr. William Siemens elnökletével. A résztvevők száma állítólag elérte a százötvenet. Közöttük ott találjuk Gottfried Daimlert, Carl Pieper mérnököt és szabadalmi szakíró, vagy prof. Baumhauer és prof. Klostermann jogtudóst. A valódi eredmények közé tartozik, hogy egy állandó bizottságot hoztak létre a nemzetközi egyeztetések szervezésére, amelynek vezetője Carl Pieper lett. Ennek a bizottságnak a létrejötte közvetlen előz-

ménye a BIRPI [*Bureau International pour la Protection de la Propriété Industrielle/(később) Intellectuelle*], majd pedig a WIPO (*World Intellectual Property Organisation – A Szellemi Tulajdon Világszervezete*) megszületésének.

Carl Pieper könyvében¹ feleleveníti a szellemi tulajdon védelmével kapcsolatos történeteket. Megállapítja, hogy a bécsi kongresszus volt a szabadalmak területén az első nagy lépés a különféle nemzeti törvények összehangolására. Itt fogadták el alapelveként, hogy a „civilizált” országok jogrendszerei elismerik, a szellemi munka eredményei általában törvényes védelemre jogosultak. A szabadalmak kapcsán megállapították, hogy a találmányok egységes elvek követésével történő leírása és a leírások közzététele a technikai haladást szolgálja, illetve a technika eredményeiben való eligazodást segíti elő. (Ezt az elvet más oldalról is megfogalmazták, azaz a titkossá tett gyártói eljárásokat mint a technikai haladás legfontosabb gátló tényezőit elítélték.)

A kongresszus megfogalmazta azt is, hogy azok az országok, amelyek nem biztosítják a feltalálók számára a szabadalmi oltalmat, az ország tehetséges alkotóerejének elvándorlását kockáztatják abba az országba, ahol ez a védelem rendelkezésre áll. A kongresszus csak megállapította és felhívta a figyelmet a káros hatásokra, de nem önmagában ítélte el az országokat a szabadalmi törvény hiányáért.

A német szabadalmi reform a bécsi szabadalmi kongresszussal kapott új lendületet. A porosz kormány megbízottja a kongresszuson Rudolf Klostermann volt. Ő eredetileg a bányajog szakértőjeként vívott ki elismerést hazájában, a kor szabadalmainak befolyása irányította a figyelmét a szellemi alkotások jogi problémáira. A bécsi kongresszusról visszatérve végre egy szakavatott jogász sietett a szabadalmi rendszert propagáló német mérnökegyesület segítségére.

A szabadalmi oltalom németországi biztosításának ellenzői között találjuk Böhmert és Schaeffle professzort, továbbá dr. Michaelis jogtudóst és újságíró, gazdasági szakembert. Közülük Michaelis a legismertebb mint a gazdasági liberalizmus egyik szószólója. Az időszak ellentmondásosságára jellemző, hogy az oltalmat általában ellenző Böhmert például alapító tagja annak a svájci szervezetnek, amely a jogi védelem hiányát kompenzálóandó eseti anyagi támogatásokat nyújtott a svájci feltalálók számára ...

Az egyik ellenző irányzat alapelvét úgy lehetne megfogalmazni, hogy ha valaki valamit képes legyártani önállóan, azt más nem akadályozhatja meg. A „manchesteri elv”-nek is nevezett álláspont a termelési, előállítási képesség előtérbe helyezésén alapult, azaz a fizikai képességen, amelyet feltétel nélkül fölé helyez a gyártást, előállítást eredetileg lehetővé tevő, szellemi munkán alapuló problémamegoldásnak. Ennek az elvnek átalakított továbbélése megtalálható a mai nyilvánvalósági/feltalálói kritériumban, amely a szellemi munkán ala-

¹ Carl, Pieper: *Gewerbe- und Industrieschutz*. Berlin, 1890, Max-Planck-Institut für europäische Rechtsgeschichte; www.mpier.uni-frankfurt.de/

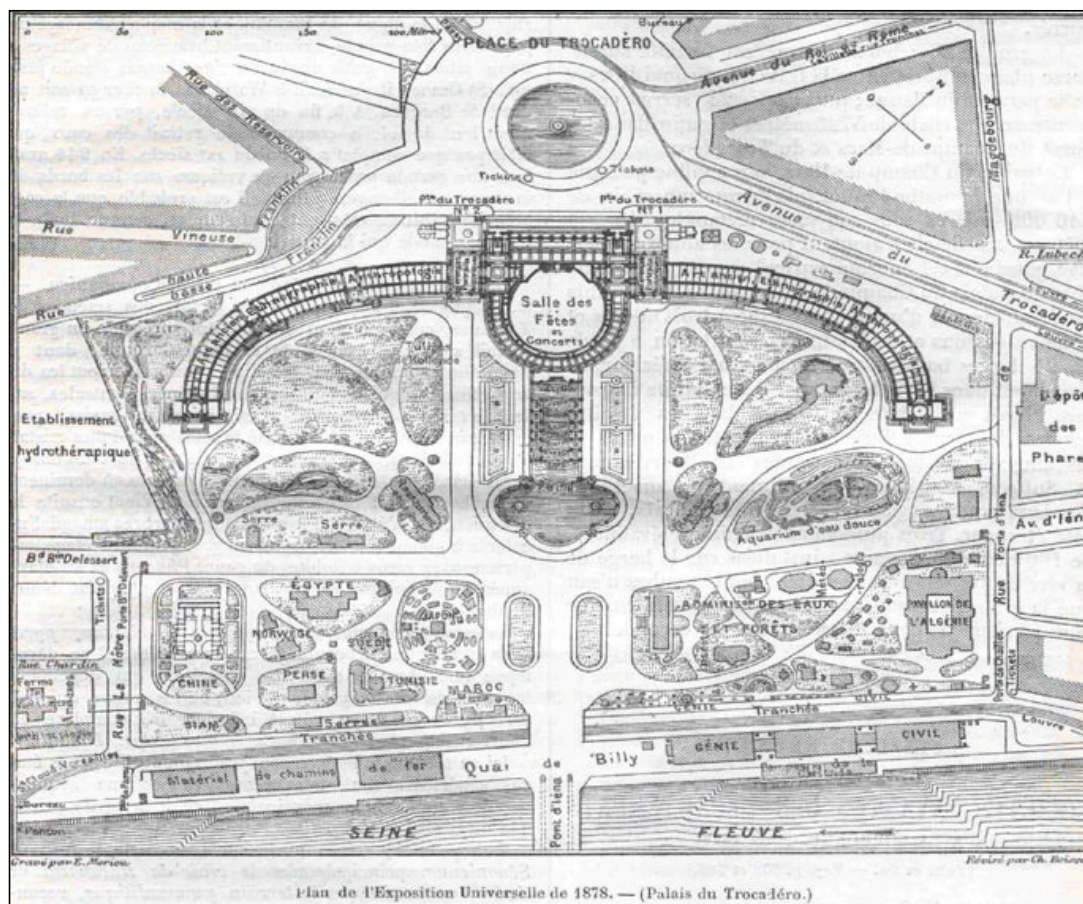
puló megoldások közül csak azt tartja oltalomképesnek, amely megoldás az adott problémára nem tekinthető nyilvánvalónak egy azon a területen jártas szakember számára.

A bécsi kongresszus a szabadalmi törvényekkel kapcsolatos elvárásokat is megfogalmazta:

- szabadalom jogosultja csak a feltaláló vagy annak jogutódja lehet;
- külfölditől nem lehet a szabadalmi oltalmat megtagadni;
- szabadalmi oltalmat csak előzetes vizsgálat eredményére hivatkozva lehet megtagadni, csak azért nem, mert külföldi a bejelentő;
- a szabadalmi díjtételeknek elsősorban azt az elvet kell követniük, hogy az értéktelen szabadalmakra ne maradjon fenn az oltalom;
- a szabadalom országon belüli hasznosítási kötelezettsége nem azt jelenti, hogy a szabadalmas azt az adott országban is köteles előállítani, gyártani.

1878 – Párizs

Hasonlóan a németországi jogszabályalkotást is indukáló bécsi szabadalmi kongresszushoz, az iparjogvédelem nemzetközi szabályozása kezdőpontjának is egy világkiállítás tekinthető. Az 1878-as párizsi világkiállítás egyébként azt volt hivatott reprezentálni, hogy a háborús vereség és a főváros részleges lerombolásához vezető Kommün leverése után hét évvel Párizs újra régi fényében tündökölt, a francia gazdaság új alapokon megszerveződve erősebb, mint valaha. A valós tényeken alapuló nemzeti propagandának természetesen nem volt ellenére egy olyan nemzetközi konferencia sem, amelyen a híres francia diplomáciai hagyományokon alapulva a legfogósabb kérdésekre keresnek átfogó megoldást. Ilyen háttérrel kezdett munkához az *Ipari Tulajdon Védelmére összeült Nemzetközi Kongresszus*. (A kongresszus tevékenységéről szerencsére magyar „krónikás” is beszámolt: a *Nemzetgazdasági Szemle* 1880/2. számában Hegedüs Sándor későbbi pénzügyminiszter tette közzé szemtanúként szerzett benyomásait. Az írást a Magyarországgal kapcsolatos fejezetben elemezzük részletesen). A kongresszus egyik első dolga volt, hogy az eddig ideiglenesen ülésező Iparjogvédelmi Nemzetközi Bizottságnak állandó szervezeti státust adott.

1. kép: Az 1878-as párizsi világiállítás helyszínrajza

3. Betekintés az állandó bizottság korabeli tevékenységébe

A „*Commission permanente internationale pour la propriété industrielle*” (kb.: az Ipari Tulajdonnal Foglalkozó Állandó Nemzetközi Bizottság) német szekciójának 1879. április 16-i üléséről fennmaradt jegyzőkönyvből bepillantást nyerhetünk a bizottság működésébe.

A levezető elnök a francia szekció által összeállított kérdőív alapján folytatta le az ülést.

A francia szekció kérdései először az oltalmi idő köré csoportosultak. A kérdéskört és a német javaslatot Carl Pieper terjesztette elő. A cél elsősorban az volt, hogy az oltalmi időre megadott évek számának optimális meghatározásával a bizottság nemzetközi ajánlása egységesítse az országok gyakorlatát. Részletkérdésként felmerült továbbá, hogy érdemes-e a találmányok tárgya és „természete” szerint különböző oltalmi időket meghatározni. Továbbmenve, ha egy szabadalom uniós elsőbbsége alapján valamely nemzeti jogrendszer meghatározná egy adott oltalmi időt, ezt az időtartamot figyelembe kell-e venni más országban történő szabadalmaztatásnál. Azaz a spanyol, német vagy éppen amerikai eredetű szabadalom más és más oltalmi időt igényelhetne például a németországi bejelentéskor. A német szekció röviden azt a választ fogalmazta meg, hogy az oltalmi idő legyen egysége-

sen minden országban azonos és egyenlő, függetlenül a szabadalmaztatni kívánt megoldás jellegétől. Felmerült az oltalmi idő meghosszabbításának lehetősége is. A német szekció véleménye az volt, hogy a meghosszabbítás, kiegészítő oltalom igazából csak a szabadalmas által kidolgozott, önmagában nem oltalomképes továbbfejlesztésen alapulhatna.

A következő kérdéscsoport a közzététellel kapcsolatos problémára, elsősorban annak kötelező vagy fakultatív jellegének meghatározására irányult, előterjesztője Franz Wirth volt. A válasz lényege az volt, hogy ha valamely állam a szabadalom megadása előtti közzétételt tesz kötelezővé, akkor legalább egy évet kell biztosítani a bejelentő számára más országokban a szabadalmi eljárás beindítására. (A válaszban már körvonalazódik az uniós elsőbbség néven elfogadásra került szabály.)

Harmadikként a szabadalmi igény megfogalmazásának módosítási lehetőségét tárgyalták. A német szekció a módosítási lehetőség megadását javasolta, azzal a feltétellel, hogy az igény terjedelme a módosítás által nem szélesedhet ki.

Felmerültek további, a bizottság által már korábbi alkalmakkor tárgyalt problémák is, pl. az újdonság követelménye, a közös találmányok, az alkalmazotti és a szolgálati viszony, a nemzetközi szállításból és raktározásból adódó kérdések. A jegyzőkönyv alapján újonnan felvetett kérdésként tárgyalták az állami jogosítványokat az esetleges kisajátításra, különös tekintettel arra, ha külföldi jogosultról van szó. A német szekció általában elutasította az államok kisajátítási jogának alkalmazását a szabadalmi oltalommal kapcsolatban.

Rudolf Klostermann előterjesztésében támogatólag nyilatkozott a német szekciónak arról a felvetéséről, amely a szabadalmi lajstromszám, sőt az elsőbbség időpontjának feltüntetését kívánta meg kötelezően azoknál a megoldásoknál, amely esetekben ez fizikailag lehetséges. Ezzel szemben azokat a megoldásokat, amelyeket azért kívánnak oltalmazni, mert az adott országban ismeretlen, új technikai eljárást, eszközt vezetne be a piacra (*Einführungspatent*, vagy más néven az importszabadalom sok országban ekkor még érvényesíthető igénye), a német szekció elfogadhatatlannak vélte. A német szabadalmi törvény megalkotásának folyamatában ugyanis azt az elvet fogadták el, hogy nem lehet külföldi találmányra más oltalmi feltételeket meghatározni, tehát a belföldi találmánnyal csak azonos lehet az oltalom megadásának alapja. Ennek a helytállóként elfogadott elvnek az alkalmazása pedig logikailag kizárja az importszabadalmak keletkeztetését.

Hasonlóképpen elutasításra került az a felvetés, hogy egy külföldön már szabadalmaztatott találmány másik országban még oltalomban nem részesült megoldására lehessen az utóbbiban oltalmat igényelni, mivel nem elfogadható az olyan érvelés, hogy a megoldás abban az országban még „új”.

4. A Párizsi Unió Egylemény véglegesítése

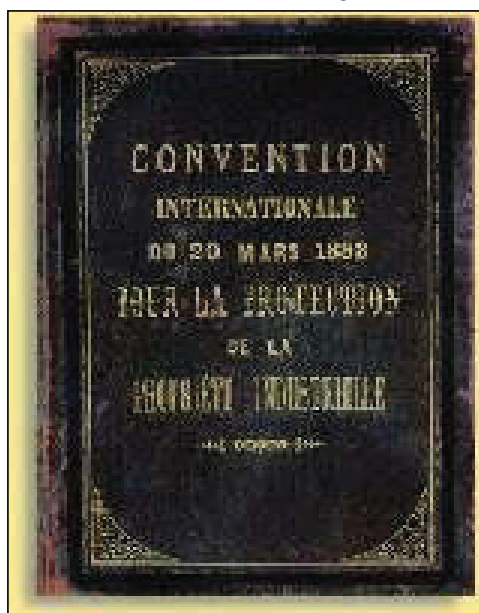
Az egyezmény tényleges megszövegezésére az 1873-as és 1878-as előkészítő munkálatok után az 1880-as párizsi diplomáciai konferencián került sor. Az egyezményt az első, 1883-as aláírás előtt lezáró jegyzőkönyvvel (*Final Protocol*) egészítették ki. A 11 eredeti aláíró állam (Belgium, Brazília, Franciaország, Guatemala, Hollandia, Olaszország, Portugália, Salvador, Spanyolország, Svájc, Szerbia) törvényhozása 1894-ben ratifikálta, majd a ratifikációs okmányok letétbe helyezését követően, 1894. július 7-én az egyezmény életbe lépett.

A Párizsi Unió Egylemény megalkotásakor természetesen kiindulási alapként az ekkorra már számos ország között megkötött kétoldalú iparjogvédelmi tárgyú szabályozás állt rendelkezésre. Ezekben többek között az államok az egyenlő vagy nemzeti elbánás elvét is kidolgozták, amely gyakorlati alkalmazásának pontosítására vállalkozott az egyezmény.

Az egyezmény nem hozott létre a nemzeti iparjogvédelmi rendszerekkel párhuzamos vagy azok felett álló szupranacionális nemzetközi iparjogvédelmi rendszert.

Az egyezmény célkitűzései röviden az alábbiakban összegezhetők:²

- a külföldi jogszerzés és jogérvényesítés elősegítése céljából közvetít a területi elv alapján álló, egymástól független nemzeti iparjogvédelmi rendszerek között;
- lehetővé teszi a korábbi hazai bejelentéssel szerzett versenyelőny megőrzését a többi tagállamban;
- közös szabályok megfogalmazásával behatárolja az iparjogvédelmi jogok nemzeti jogszabályban történő korlátozásának lehetőségét.

2. kép: Az 1883-as egyezmény fedlapja

² Dr. Török Ferenc: Az iparjogvédelemmel kapcsolatos nemzetközi magánjogi kérdések. JATE – 1999; http://www.danubia.hu/index.php?akt_menu=345&hir_reszlet=27

II. MAGYARORSZÁG ÉS A PÁRIZSI UNIÓS EGYZEMÉNY

1. Az 1872. évi XXIV. törvénycikk:

kiállítási kedvezmény az 1873. évi bécsi világkiállításon

A törvénycikk indokolása érzékletes képet ad a bécsi világkiállítással kapcsolatos bonyoldalmakról. Az indokolás konkrétan megnevezi a *Scientific American* 1871. december 23-án megjelent számát, amely lényegében felhívta a kiállításon való részvételre készülők figyelmét, hogy a rendezőket szólítsák fel a kiállításból származó negatív fejlemények elleni rendelkezések meghozatalára.

A törvény indokolása megemlíti, hogy a legutóbbi, 1867-es világkiállítás idején a francia kormányzat is ezt az utat követte 1867. április 3-án hozott rendeletével. A kiegyezés alapján fordult az osztrák kormány a magyar kormányzathoz, hogy a bécsi világkiállítás vezérigazgatóságának kezdeményezésére elfogadott, az osztrák tartományokra érvényes rendeletnek megfelelő rendelkezés szülessen a magyar korona fennhatósága alá eső területek vonatkozásában is. Függetlenül attól, hogy az oltalomhoz általában megkövetelt belföldi telephely van-e, továbbá létrejött-e – általában viszonzossági alapon nyugvó – kétoldalú egyezmény a kiállító országgal vagy sem, a kiállítás idejére a rendelkező megállapít egy, a világkiállítás vezérigazgatója és a magyar kormány kirendelt képviselője által megadható oltalmat. A törvénycikk a francia megoldás szerkezetét követi.

A 6 cikkelyből álló szöveg³ az 1878. szeptember 15-i keltezésű miniszteri indokolás után, október 12-én nyert uralkodói szentesítést, és még aznap kihirdették a képviselőházban, majd két nap múlva a főrendek házában.

Az 1. cikkely kimondja, hogy az iparjogvédelmi oltalomra alkalmas kiállítási tárgyak a kiállítás vezérigazgatójától kapott „védelmi igazolványra” jogosultak. Az igazolványt az érintett kiállítási tárgy bemutatása előtt kell kérvényezni, annak pontos leírásával és ábrázolásával.

A 2. cikkely ingyenességet biztosít az igazolvány kiállításához, amely ingyenességet a magyar kormány kereskedelemügyi minisztériuma küldöttének ellenjegyzése biztosít.

A védelmi igazolvány 1873. december 31-ig biztosít oltalmat a fentiek alapján meghatározott kezdőnaptól. Az ideiglenes védelem lejártá előtt az általános szabályok szerinti iparjogvédelmi oltalom is megszerezhető a kiállító által.

A 3. cikkely kizárja a jogorvoslatot a védelmi igazolvány megtagadása esetén.

A 4. cikkely alapján a kiállított tárgy leírásának egy-egy példányát az osztrák, illetve a magyar kereskedelmi minisztérium egyaránt nyilvántartásába veszi.

³ Iparjogvédelmi dokumentumok (összeállította: *Benke Zsófia*) – 1872:XXIV. tc. Az 1873. évi bécsi világkiállítás alkalmával kiállítandó tárgyak ideiglenes oltalmáról. Magyar Szabadalmi Hivatal, Budapest, 2003; <http://tortenet.mszh.hu/getdata1e79.html#1.1>

Az 5. cikkely rendelkezik arról, hogy a védelmi igazolványok kiadásáról mind a magyar mind az osztrák hivatalos lapok értesítést tesznek közzé. A védelmi igazolványok listája nyilvános, a leírásokat azonban a kiállító kérése esetén titokban kell tartani.

A 6. cikkely a törvény végrehajtásával a „földművelés- ipar- és kereskedelmi minisztert” bízta meg. (Szlávy József ekkor a korabeli miniszter, de a gazdasági válság kitörésével hamarosan a válságkezeléssel megbízott miniszterelnök szerepében találja magát a törvénycikk megfogalmazója és az ismertetett indokolás aláírója).

2. Magyar szemtanú a kongresszuson

Szerencsés véletlen csak talán, de a párizsi kongresszuson résztvevők (szabadon hozzáférhető) személyes beszámolói után angol, francia vagy német nyelven hiába kutatva végül éppen egy hazánkfiának írása segített ki. A Corvinus Egyetem internetes folyóirattárában bukkanhatunk Hegedüs Sándor tollából erre, az 1880-as Nemzetgazdasági Szemlében megjelent írásra.⁴ A szerző közgazdasági és jogi tanulmányai után kezdetben újságírással kereste a kenyerét, majd a Jókai családba benősülve, és a politikai karrier megnyíló lehetőségét kihasználva 1875-ben lett országgyűlési képviselő, és az is maradt a Szabadelvű Párt, az „örökös kormánypárt” színeiben egészen az 1905-ös nagy politikai válságig. Legjelentősebb pozícióját, a kereskedelemügyi miniszteri bársonyszéket 1899 és 1902 között töltötte be.

Talán a szerző korábbi újságírói pályájának köszönhetően a beszámoló személyes hangú. A nemzetközi szakcikkek sora ugyanis szinte kivétel nélkül az egyezmény tartalmával foglalkozik, de egyáltalán nem érinti az egyezmény megszületésének körülményeit. Pedig egy történelmi eseményről szó szerint vett „képalkotásnak” sokszor kiemelt jelentősége lehet annak megértésében is.

A Nemzetgazdasági Szemle korabeli sokoldalúságát jellemzi, hogy a lapban Hegedüs írását éppen annak a Michel Chevalier-nek a sajnálatos elhunytá apópján íródott cikk előzi meg, akit a franciaországi szabadalomellenes mozgalom vezéralakjaként tartottak számon. Hegedüs úgy említi meg a Francia Akadémia nagyhírű tagjának nevét, hogy a párizsi szabadalmi kongresszuson szerencsére Chevalier nézetei (végre) végleg háttérbe szorultak ...

Michel Chevalier neve valóban említést érdemel, mivel rendkívüli szerepe volt a napóleoni háborúk után a kereskedelem szintjén még hosszú ideig fennmaradt akadályok felszámolásában, és az angol–francia kereskedelmi egyezmény megkötésében. Az 1860-ban tető alá hozott egyezmény iskolapéldája a szabadkereskedelmi elvek gyakorlati megvalósításának. Chevalier és angol tárgyalópartnerei, Richard Cobden és John Bright az egyezménnyel elévülhetetlen érdemeket szereztek abban, hogy pénzügyi szempontból már a Harmadik

⁴ Hegedüs Sándor: A párisi szabadalmi kongresszus és hazánk. Nemzetgazdasági Szemle, 1880, 4. évf. 2. sz., p. 189–197; <http://scanopac.lib.uni-corvinus.hu/>

császárság idején lehorgonyozták Franciaországot a szabadversenyos kapitalizmus oldalán. Érdekes, hogy a műszaki területen jártas francia politikusra, aki eredeti végzettségét tekintve az *École Polytechnique*-en végzett közlekedési mérnök volt, az angol szabadalmi rendszer semmiféle hatással sem volt, és a szabadalmakra mint a verseny akadályára tekintett.

A másik, szabadalmakkal elvileg szembehelyezkedő csoport a svájciaké lehetett volna, akiket a kongresszus többi résztvevője egyöntetűen az „utánzási nagyhatalom” küldöttei-ként aposztrofált. A valóban hiányzó svájci szabadalmi oltalom ellenére az egyezmény első megszövegezése éppen a svájci küldött, a berni városi tanács tag Bodenheimer megfogalmazásában készült el és került a végrehajtó bizottság elé. Hegedüs tehát megerősíti, hogy 1878-ban a szabadalmakkal kapcsolatos vita már a múlté: „*az alapeszmére és kiindulási pontra nézve a kongresszus tagjai között teljes volt az egyetértés*” – írja. Hegedüs elragadtatással számol be a rendező franciák felkészültségéről és a felmerülő problémák megoldásának kifinomult diplomáciai és gyakorlati érzékkel történő megoldásáról.

Az egyezmény tervezetének vitája során Hegedüs szomorúan konstataálta a kiegyezés korlátainak nemzetközi vonásait: Magyarországot a többi küldött semmiképpen sem akarta önálló országgént elismerni. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy kifejezetten sérelmezték azt, a kiegyezés első felülvizsgálatakor elért magyar eredményt, hogy a Monarchia mindkét felében érvényes szabadalomhoz Bécsben és Budapesten külön-külön kellett a kérelmet benyújtani. A francia kormány már 1878-ban jegyzékben követelte, hogy a Monarchiában csak egy központi szabadalmi hivatal legyen. A francia küldöttek egyik legismertebbje, gróf Maillard de Marafy külön cikket jelentetett meg a *L'Économiste française*-ben (1879. évi 15. szám, sajnos nem hozzáférhető), amely Hegedüs értékelésében nyílt támadás a magyar érdekek, sőt állami önállóságunk ellen. Hegedüs hangot ad kételkedésének a nemzetközi jog alapján általa elfogadhatatlannak tartott nézetel szemben is, hogy például szabadalmi ügyekben a nemzetközi szervezet által meghozott bármely rendelkezés az érintett országok hozzájárulása nélkül kötelező lenne.

Az egyezmény tartalmi elemzése során külön kiemeli a kiállításokkal kapcsolatos ideiglenes védelem elfogadását, és példaként említi a magyar törvényhozás által (is) elfogadott 1872-es, a bécsi világkiállítás időtartamára vonatkozó rendelkezést (1872. évi XXIV. törvénycikk).

Kifogásolja az újdonság fogalmával kapcsolatos kérdéskör megkerülését, amelyet kifejezetten a franciáknak ró fel, hiszen ekkor már az amerikai típusú megközelítést a britek is átvették, a németek pedig 1877-es törvényükkel még tovább is fejlesztették.

A szabadalom tárgyával kapcsolatban a vegyészeti és gyógyászati célú szabadalmakkal kapcsolatos fenntartások elvetését eredménynek tekinti, és idesorolja a kényszerengedélyekkel kapcsolatos nemzetközi szabályozás elmaradását is. A szabadalmak esetleges állami kisajátításának szélesebb körű lehetővé tétele ellen állást foglalva kijelenti, hogy ebben a kérdésben inkább a franciákkal értett egyet a német állásponttal szemben, akik az állam fellépésének szélesebb teret kívántak biztosítani, szabadalmi törvényüknek megfelelően.

Érdekes állásponton van a fenntartási díjakkal kapcsolatban, amit az „*évi fokozatos adó eszméje*”-ként említ. Ennek beszédését a magyar szokásokkal(!) teljességgel ellentétesnek ítéli meg ...

3. Önálló magyar uniós csatlakozás

– az 1908. évi LII. Törvénycikk a magyar szent korona országainak az ipari tulajdon védelmére alakult nemzetközi Unió kötelékébe való belépéséről

A fenti címmel, 964. számon benyújtott törvényjavaslatot az Országgyűlés 1908. december 9-én, a 388. országos ülés alkalmával tárgyalta. (Az ülés következő napirendi pontja a fenti címen szereplő törvényjavaslat után egyébként a „*német birodalommal az ipari tulajdonok kölcsönös oltalma iránt kötött egyezmény becikkelyezéséről*” címet viselte.)

A törvényjavaslathoz a miniszteri indokolás⁵ mellett a Közgazdasági Bizottság 1010. számú jelentését és az ahhoz kapcsolódó igazságügyi bizottsági jelentést is csatolták, mindkét jelentés két nappal az ülés előtt, 1908. december 7-én készült. A Közgazdasági Bizottság jelentésének egyik aláírója az a bizottsági előadó, Brázay Zoltán volt, aki az Országgyűlésben a törvényjavaslatot előterjesztette a Kereskedelemügyi Minisztérium törvényjavaslataként. A bizottsági javaslat az akkor hatályos szabadalmi törvény vonatkozásában javasolta az egyezmény hatálybalépése miatt az annak 3. és 4. szakaszában tervezett változtatások módosítását. A 4. § az unióba való belépésünk miatt a korábbinál szigorúbb feltételeket fogalmazott meg, eszerint a „*gyakorlatba nem vétel*” miatti megvonás az „*előzetes intés*” mellőzésével is megtehető. A bizottság a már engedélyezett szabadalmak esetén hat hónapos átmeneti időszakra vonatkozó rendelkezést javasolt beiktatni a hatálybalépést szabályozó 6. § szövegébe. Az Igazságügyi Bizottság jelentését ennek a javaslatnak a támogatásával csatolták a törvényjavaslathoz. A parlamenti előterjesztéskor egyébként az is szóba került, hogy a gyakorlatba vételre az egyezmény szerint adott hároméves haladék az addig hatályos magyar szabályozást enyhíti.

A javaslat külön kiemeli, hogy önálló csatlakozásunkat az egyezményhez az 1907. október 8-án a Monarchián belüli kereskedelmi és forgalmi viszonyokat szabályozó 1908. évi XII. törvénycikk tette lehetővé. Pontosabban fogalmazva, a törvény a csatlakozást mindkét ország, Ausztria és Magyarország számára legkésőbb 1909. január 1-jéig kötelezővé is tette.

A törvényjavaslat tárgyalása az Országgyűlésben a Képviselőházi Napló (1906–1911. XXII. kötet) tanúsága alapján rendben zajlott. Az előadó, az említett Brázay Zoltán a nemzetközi egyezmények megkötésének legfontosabb eredményét külön elemezte. Megállapí-

⁵ Iparjogvédelmi dokumentumok (összeállította: *Benke Zsófia*) – 1872:XXIV. tc. Az 1873. évi bécsi világkiállítás alkalmával kiállítandó tárgyak ideiglenes oltalmáról. A szabadalmi törvényjavaslat és véleményezése (D 101-1851-1-6a-17184, Magyar Szabadalmi Hivatal, Budapest, 2003); <http://tortenet.mszh.hu/getdata07a1.html#1.2>

totta, hogy ez az eszköz lehetővé teszi a nemzetközi forgalom útjában álló akadályok közül a legfontosabb bizonytalansági tényezőnek, a felmerülő kérdések kapcsán alkalmazandó, különböző szóba jöhető államok jogának eldöntése miatt keletkező viták kiküszöbölését.

A Párizsi Uniós Egyezményhez való csatlakozásból származó előnyök közül a szabadalmak területén azt emeli ki, hogy az uniós elsőbbség igénybevételére rendelkezésre álló egy év alatt a szabadalmát Magyarországon bejelentő magyar feltaláló képes lesz majd az addig befolyt jövedelmek alapján külföldi bejelentéseket is megtenni. Az Ausztriával megkötött, a bizottsági jelentésben is említett kereskedelmi egyezmény korábbi aláírásának hiánya, mint az uniós csatlakozás eddigi elmaradásának legfőbb oka, a parlamenti beszéd alapján is egyértelmű, mivel csak a kereskedelmi egyezmény megkötésével vált lehetővé az iparjogvédelem területén is az Ausztriától független magyar törvényhozás.

Ausztria egyébként szintén csak 1909. január 1-jétől csatlakozott az egyezményhez. Osztrák szemszögből nézve akár úgy is értelmezhető, hogy a magyarok blokkolták az egyezmény elfogadását. Talán éppen a Párizsi Uniós Egyezményhez történő csatlakozásuk érdekében fogadták el a mindeddig vitatott független magyar kereskedelmi politikára és a nemzetközi külkereskedelmi önállóságra való törekvésünket. [Megjegyzendő, hogy elvileg egészen más körülmények miatt, de a Münchener Egyezményhez (EPC) a PUE esetében adódó huszonöt évhez hasonlóan, harminc évig váratott magára a magyar csatlakozás ...]

A miniszteri indokolás általános részre és részletes indokolásra tagozódik. Az általános rész kiemeli az 1873-as bécsi I. nemzetközi szabadalmi kongresszus hozzájárulását az egyezmény megszületéséhez, ahol az erős szabadalomellenes irányzatok miatt kizárólag a bemutatott találmányokban megtestesülő szellemi alkotások védelmére koncentráltak. A miniszter külön kitér arra, az eltelt időszakban bekövetkezett általános szemléletváltozásra, aminek alapján a legtöbben az Egyesült Államokban és Németországban végbement hatalmas gazdasági fejlődést az egyértelműen jótékony hatással bíró nemzeti szabadalmi és egyéb iparjogvédelmi törvények meghozatalának és alkalmazásának is tulajdonítják.

A II. nemzetközi kongresszus az 1878-as párizsi világkiállításakor már fel merte vállalni általános érvényű, az iparitulajdon-jogok egészét érintő alapelvek megfogalmazását. Az 1880. évi párizsi tanácskozás már világkiállításoktól függetlenül ült össze, és célul tűzte ki a nemzetközi iparjogvédelemmel foglalkozó egyezmény kidolgozását.

A Párizsi Uniós Egyezményt az indokolás főegyezménynek nevezi. Az iparjogvédelem egyes oltalmi formái alapján szerveződő külön egyezmények létrejöttét a főegyezmény rendelkezéseinek megváltoztatását megnehezítő egyhangú szavazati arányra vonatkozó előírásnak tulajdonítja. Ez a megközelítés a tények alapján helytállónak nevezhető. Amikor a háromévenkénti felülvizsgálat szellemében összeültek a tagországok az 1886. évi római tanácskozásra, a meghozott határozatok elfogadása a francia elutasítás miatt megghiúsult. Az egyhangú szavazati arány kiküszöbölésére az 1890-es madridi tanácskozáson az a megoldás született, hogy az unió keretén belül az egyes tagállamok szűkebb szövetségeket alkothattak külön megfogalmazott egyezmények elfogadásával. A négy madridi különegyezmény

közül az egyik a Nemzetközi Iroda költségeinek fedezésére köttetett. A hamis származási megjelölések és a védjegyek nemzetközi lajstromozása mellett létrejött még egy egyezmény a főegyezmény értelmezésére és alkalmazására, de ennek hatálybalépésére nem került sor az aláírások időben történő összegyűjtésének hiánya miatt.

Az első „valódi” felülvizsgálati diplomáciai értekezletnek az 1897. évi brüsszeli tanácskozás indult. A belga kormány által összehívott 15 tagországon kívül hét, az unióhoz még nem csatlakozott állam (köztük Magyarország) részvételével lezajlott tárgyalásoknak csak az 1900-as két brüsszeli pótegyezménnyel lett kézzelfogható eredménye. Az egyik pótegyezmény a Párizsi Uniós Egyezmény első, 1900-as brüsszeli felülvizsgálatának tekinthető megállapodást jelenti, a másik a madridi különegyezmények közül a védjegyek nemzetközi lajstromozására vonatkozó megállapodást módosította.

Végül, a szabadalmak tekintetében a miniszteri indokolás az uniós elsőbbség és a szabadalmak függetlenségének elve mellett az egyezmény kedvező hatásaként kiemeli az importtal kapcsolatos rendelkezést. A csatlakozással megszűnik például a Franciaország esetében fennálló, magyar árukat is sújtó rendelkezés, amely szerint, ha a szabadalomtulajdonos a szabadalmával azonos tárgyú árut vitt be az országba, szabadalma megvonásával kellett számolnia.

IRODALOM

Professor G.H.C. Bodenhausen – Director of BIRPI: Paris Convention for the Protection of Industrial Property. BIRPI, Geneva 1968

Fritz Machlup: Die wirtschaftlichen Grundlagen des Patentrechts; swpat.ffii.org/papers/grur-lindenm53/grur-lindenm53.de.pdf

Franz Wirth: Die Reform der Patent-Gesetzgebung in der Neuzeit. Frankfurt am Main, 1883; www.mpier.uni-frankfurt.de/:

1970. évi 18. törvényerejű rendelet; <http://www.mszh.hu/jogforras/7018.html>